

DR. MED. PAWEŁ GANTKOWSKI

PROF. H. HIGJENY SPOŁ. NA UNIWERSYTECIE POZNAŃSKIM
PROF. MEDYCYNY PASTER. W POZN. SEMINARIJUM DUCHOWNEM

TECHNIKA ŻYWEJ MOWY

CYKL WYKŁADÓW
Z DZIEDZINY TECHNIKI WYMOWY
I JEJ FONETYCZNYCH PODSTAW

12 RYCIN W TEKSCIE

*Kolekcja
Emila Kornasia*

KIELCE 1937
WYDAWNICTWO „PRZEGŁĄDU HOMILETYCZNEGO”

ROZDZIAŁ I

Znaczenie i dostojność języka — Dawni mówcy w Polsce w XVII i XVIII wieku — Humboldt językoznawca — Jędrzej Śniadecki pedagog — Małecki gramatyk — Pielęgnowanie języka u innych narodów — Wpływ kultury zaborców na język polski — Znaczenie poprawnego mówienia w pracy kapłańskiej — Rola ćwiczeń w opanowywaniu dobrej wymowy — Enuncjacja profesora wrocławskiego Chuna — Definicja mówienia jako sztuki — Stosunek mówcy do słuchaczy — Piękność mówienia a poziom słuchaczy — Rydel o języku — Św. Augustyn o mowie — Sienkiewicz o mowie polskiej — Znaczenie języka u narodów klasycznych

1

ROZDZIAŁ II

Mowa ludzka a dźwięki zwierząt — Siedlisko mowy ludzkiej w mózgu — Dogmat anatoma i fizjologa Francuza Broca — Znaczenie lewej półkuli mózgu dla mowy — Ośrodki słowne mózgu — Mowa dziecka wychowanego przez głuchoniemę otoczenie — Wyobrażenia słowne — Automatyzm mówienia — Mózgowe ośrodki czytania i pisanie — Krtani i jej poszczególne części — Szpara głosowa i jej zadanie — Tworzenie się rezonansu — Czem jest właściwie mowa — Jak powstaje szeptańie — Skala dźwiękowa — Powstawanie spółgłosek i samogłosek

7

ROZDZIAŁ III

Fonetyczna analiza alfabetu — Istota samogłosek — Wspólne cechy spółgłosek — Analiza fonetycznego powstawania poszczególnych samogłosek i spółgłosek — Zmiękczanie niektórych spółgłosek — Trudności brzmienia Ł i R — Jak powstają brzmienia ą i ě — Porównanie tych brzmień polskich z francuskimi — Bezdźwięczne i dźwięczące spółgłoski

15

ROZDZIAŁ IV

Proces oddychania — Wdech i wydech — Rytm oddychania — Oddychanie szczytowe, środkowe i przeponowe — Rola tłoczni brzusznej — Mięśnie wdechowe i wydechowe — Powietrze oddechowe, uzupełniające, zapasowe, zalegające — Typ oddychania piersiowy i przeponowy — Nieprawidłowe głośnie oddychania — Czkawka mównicza — Przerwy naturalne mówienia — Mówienie na czczo — Rytm oddychania i znaczenie zdrowych płuc dla zawodów „mówiących“

24

ROZDZIAŁ V

Na czym polega gimnastyka płuc — Oddychanie w pozycji leżącej — Ćwiczenia wieczorne i ranne — Ćwiczenia oddechowe

w czasie przechadzki — Gimnastyka płucna przed ćwiczeniami głosowymi — Znaczenie świeżego powietrza przy wszystkich ćwiczeniach oddechowych — Wojna światowa popularyzatorką używania świeżego powietrza — Dane z fizjologii odnośnie do powietrza wdychanego i wydychanego — Wentylacja nocna i wentylacja w ubikacjach, w których się przemawia . . .

32

ROZDZIAŁ VI

Akcesorja krtani — Struny głosowe właściwe a fałszywe władza głosowe — Energia siły dźwiękowej — Nagłośnia, podniebienie, migdałki — Prądźwięk czyli dźwięk podstawowy, szmer pierwotny — Pierwszy złożony dźwięk niemowlęcia „ma” — Nasada i rezonans — Rola języka w mowie — Rola podniebienia i uzębienia — Wykrzykiwanie ust przy mówieniu — Mięśnie policzkowe wobec mimiki twarzy — Znaczenie słuchu i wzroku dla tworzenia się mowy . . .

37

ROZDZIAŁ VII

Akcenty wyrazowe — Ich znaczenie dla wymowy — Akcenty w języku polskim — Wyjątki — Rola enklityk — Akcenty dwu wyrazów jednozgłoskowych — Akcent przeczenia (*nie*) — Dystrakcyjne skojarzenia akcentowe — Akcenty posiłkowe — Rozdwajanie akcentów — Poprawne wymawianie . . .

47

ROZDZIAŁ VIII

Mowa słowna głośna a mowa pisana — Powstawanie jednej i drugiej — Znaki pisarskie, ich cel i znaczenie — Przerwy i przestanki w mówieniu — Znaki pisarskie indywidualnością piszącego — Intuicja mówiącego co do przestanków — Rodzaje pauz: gramatyczna, słuchowa, emfatyczna, okresowa — Słowa rdzenne, dominujące — Znaki niepisarskie — Istota rytmu i rytmiiki muzycznej — Konieczność rytmu w każdej mowie — Tempo mówienia — Potrzeba ustalenia tempa i pomocnicze do tego środki — Akcentowanie mównicze i akcentowanie symboliczne — Frazowanie . . .

57

ROZDZIAŁ IX

Płynność mowy — Jej warunki i środki nabycia — Ćwiczenia czytania i żywej mowy — Etiologia jąkałstwa — Częściowe jąkałstwa — Częściowe jękanie się, zacinanie się na początku i w środku słowa, haczenie się mowy — Skłonność dzieci psychopatów do jąkałstwa — Schorzenia, dysponujące do tej wady mowy — Skłonność do naśladowania jakających się — Stosunek zaburzeń oddechowych do jąkałstwa — Skurcze ciągłe i przerywane — Mówienie rytmiczne, artykulacyjne, jako środek leczniczy — Jękanie narządowe i nerwowe na tle urazów — Za szybkie mówienie — Mowa stłumiona — Międzygłosy w mowie, jako złe nawyki — Połykanie słów — Mowa nosowa — Mowa gardłana . . .

68

ROZDZIAŁ X

Wadliwe wymawianie spółgłoski R — Jak wymawiali ją Grecy — Fonetyka R u zaborców — Siedem rodzajów wymawiania R:

grecki, angielski, francuski, gaturalny, niemiecki, wargowy, chrapiący — Zalecane ćwiczenia autora dla wyzbycia się złego dźwięku *R* — Metoda Talmy — Poprawne wymawianie *Ł* — Różnica między *Ł* a *L* — W okresie bełkotania *Ł* w miejsce *R* — Przydźwięk *L* przy wymawianiu *Ł* — Metoda (ćwicząca) autora dla poprawnego wymawiania *Ł* — Istota szeplenienia w ograniczonym słowa znaczeniu (wadliwe wymawianie *S* i *T*) — Szeplenienie w ogólnym słowa znaczeniu — Sposoby wyzbycia się go przez dostosowane ćwiczenia

77

ROZDZIAŁ XI

Podział ćwiczeń fonetycznych — Prawidłowa i wyborowa wymowa — Ćwiczenia śpiewaka, muzyka, mówcy — Ćwiczenia dźwiękowe proste i złożone — Mutacja wymawiania samogłosek w połączeniu ze spółgłoskami — Nagłos, wygłos, śródgłos — Wymawianie zbliżonych do siebie dźwięków, mianowicie *d t*, *f v*, *w*; *g k*; *h ch*; *ś ź*; *rz ż*; *sz dż drz*; *cz trz*, *sz cz strz*.

84

ROZDZIAŁ XII

Głośnie czytanie a samokrytyka — Walory mówiącego w przeciwstawieniu do czytającego — Mimika twarzy, wzrok, gestykulacja — Słuchacze szukają wzroku mówcy — Znaki pisarskie, graficzne, istotne — Przerwy logiczne, jako znaki nieokreślone — Mówienie w głośnik radiowy — Speaker mówiący a czytający — Charakterystyka znaków pisarskich — Artykulacja słów — Rola samogłosek i spółgłosek — Wymawianie ostatniej głoski słowa — Znaczenie warg przy mówieniu i czytaniu — Śpiew jako ćwiczenie, czytania, recytacje, deklamacje chóralne — Mówienie przy cichej mszy św. i brewjarzu — Ćwicząca rola pamięci przy niemem czytaniu

90

ROZDZIAŁ XIII

Rytm w mowie zwykłej i w mowie związanej — Poezja zarówno z prozą nadaje się do ćwiczeń — Analiza fonetyczna i myślowa utworu *Przed sądem* Konopnickiej — Poemat ten daje przykłady i wyjaśnienia akcentowania, tempa mówienia i frazowania — Symboliczna uwertura w recytacji tego utworu — Onomatopeja językowa — Aliteracja w utworze tym spotykana — Dobór skali głosowej do uwydatnienia należytego nastrój — Nastrój szczególny w kulminacyjnym punkcie utworu — Dlaczego nastąpić winno spokojne zakończenie poematu? — Ideał recytacji: by ją rozumiano, słyszano i słuchano — *Oda do młodości* Mickiewicza — Sąd o niej Kallenbacha — Potężna jej inwokacja — Fonetyczne ujęcie symbolu — Podkreślenie fonetyczne hasła jedności — Rola przy tem spółgłoski *R* — Aliteracja, asonancja i onomatopeja wszystkich rdzennych słów — Uwydatnienie przeciwstawienia świata rzeczy — światowi ducha

97

ROZDZIAŁ XIV

Analiza fonetyczna prozy — Próba analizy przygotowawczej modlitw: „Ojcze nasz“ i „Zdrowaś Marjo“ — Fonetyczne przerwy i plastyka słów rdzennych — Ćwiczenia chóralne tych mo-

dlitw — Wadliwe mechaniczne, bezmyślne mówienie Pozdrowienia Anielskiego — Analiza fonetyczna antyfony: „Pod Twoją obronę“ — Analiza fonetyczna fragmentów kazań sejmowych Skargi — Charakterystyka tego wielkiego kaznodziei w „Literaturze Słowiańskiej“ Mickiewicza — Treść kazań wymaga plastyki słowa i silnego frazowania — Logiczne w nich akcentowanie — Głos wieszcy w prorocत्वach kazań — Druga analiza prozy: kazania ks. Karola Antoniewicza — Odczytywanie perykop Ewangelji — Analiza perykopy na dzień zaduszny

106

ROZDZIAŁ XV

Definicja improwizacji — Jednostka twórcza a reprodukująca — Dawność improwizowania — Polscy improwizatorzy — Mickiewicz w Berlinie — Przybyszewski jako muzyk improwizator — Cermenin o improwizowanej mowie — Skarga na obrazie Matejki — Czy kaznodzieja może improwizować — Pierwiastek improwizacyjny w mowie jest niezawodnym łącznikiem między mówcą a słuchaczami — Początkujący kaznodzieja a ćwiczenia pamięci optycznej i słuchowej — Dyspozycja i szkicowy rozkład przemówienia — Krytyk i literat Feldman o poznańskim kaznodziei — Wykwintność i dostojność języka w każdym kazaniu niezbędne

111

ROZDZIAŁ XVI

Esteta i filozof Libelt o człowieku, jako arcydziele stworzenia — Indywidualność dźwięku ludzkiego — Pierwiastek wrodzony jakości dźwięku pod wpływem otoczenia — Fonetyczne skażenie dźwięku wrodzonego, lub też jego fonetyczna naprawa — Kultura i estetyka głosu — Wrodzona skala głosowa i jej rodzaje — Kadencja głosu — Znaczenie artykulacji w estetycznej wymowie — Naturalność mowy w przeciwstawieniu do t. zw. tonu kaznodziejskiego — „Namaszczenie“ w mówieniu i „odświętny“ patos — Naturalne i silne wyodrębnianie słów rdzennych — Przerwy i tempo dają naturalną plastykę mowie — Mowa Fredrowska w naturalnych ramach — Dobór słownictwa i unikanie frazesu

118

ROZDZIAŁ XVII

Pouczenia lekarskie dla księży, przemawiających w rozmaitych okolicznościach — Higiena krtani — Głos zachrypnięty, nieżyt tchawicy, gardzieli, jako schorzenie ostre — Palenie tytoniu — Przewlekły nieżyt palaczy — Palenie, połączone z używaniem alkoholu pozbawia głos metalicznego dźwięku — Fizjologiczny rozcżyn soli, jako lek łagodzący — Wpływ jakości wdychanego powietrza na krtani — Ubranie szyi i głowy, skłonność do hipertonii u mówców — Konieczność wentylowania świątyń — Długość kazania ze stanowiska higieny — Przemówienia od ołtarza — Przemówienia w pozycji siedzącej — Pozycja głowy w czasie mówienia — Przemawianie pod gołym niebem — Mówienie w konfesjonale szeptem — Zakonnik trafnie je oceniający — Definicja szeptania — Stosunek jego do psychicznego

zmęczenia w konfesjonale — Sposoby odświeżania gardła mówców — Ochrona głowy w czasie dłuższych przemówień — Ochrona przed przeziębieniem się po wygłoszonych przemówieniach w przegrzanych ubikacjach

125

ROZDZIAŁ XVIII

Kaznodzieja przy ołtarzu, na wykładzie naukowym, na reko-lekcjach, na cmentarzu, na ambonie — Znaczenie postawy kaznodziei — Opanowanie ruchów, unikanie złych przyzwy-czajeń i nałogów — Tics nerveux — Znaczenie wyglądu ze-wnętrznego — Pozycja głowy, tułowia, nóg — Mowa rąk, układ palców, podział gestów — Łagodne linje przy powstawaniu gestów — Szczegółowa istota mimiki twarzy, oczy wyrazem uczuć ludzkich — Kierunek wzroku mowcy w stosunku do słuchaczy — Otoczenie mimiczne ocz — Harmonijna i niehar-monijna mimika — Dysharmonja gestów, powstająca w łącz-ności z t. zw. tonem kaznodziejskim

133